

**Folgefonna
nasjonalparkstyre**

Postadresse
Folgefonna nasjonalparkstyre
Njøsavegen 2
6863 Leikanger

Besøksadresse
Folgefonnsenteret
Skålafjæro 17
5470 Rosendal

Kontakt
Sentralbord +47 57 64 30 00
Direkte: +47 5557 2135
fmvlpost@fylkesmannen.no
www.nasjonalparkstyre.no/Folgefonna/

Prosjektgruppa for tursti Hattebergfossen v Lars Berge

Sakshandsamar Astrid Bakke Haavik

Vår ref. 2020/11008-0 432.3

Dykkar ref.

Dato 02.10.2020

Partsbrev - Folgefonna Nasjonalpark -Tursti Hattebergfossen - bygging av turvei - utsiktspunkt

Sender med dette over vedtak og saksutgreiing i sak ST 37/20 frå Folgefonna nasjonalparkstyre sitt møte den 24. september 2020.

Vedtak

Folgefonna nasjonalparkstyre gjer løyve til opparbeiding av gangveg og tursti, jf. forskrift om vern av Hattebergsdalen landskapsvernområde § 3, punkt 1.3 g).

For løyve gjeld følgande vilkår:

- Søknad datert 06.07.2020 og prosjektskildring frå arkitekt Lars Berge datert 20.12.2019 skal leggst til grunn når det gjeld landskapstilpassing og utforming av gangveg og andre tiltak i tilknytning til prosjektet, med unntak av breidda på veg, jf punktet under.
- Vegstrekke frå Kalvatrebruo og ned til grense for landskapsvernområde skal i breidde og utsjånad framstå som ein gangveg etter ferdigstillelse og gjengroing.
- Fosseplassen skal utformast i samråd mellom grunneigar og Baroniet Rosendal
- Løyve gjeld i inntil 10 år frå vedtaksdato. Nasjonalparkstyret kan gje forlenging av denne fristen.

Klage

Vedtaket kan klagast inn for Miljødirektoratet av partar i saka eller andre med rettsleg klageinteresse. Det er ein frist på 3 veker til å fremje ei klage (jf. Forvaltningslova sin § 26). Ei eventuell klage skal rettast til Miljødirektoratet, men sendast til Folgefonna nasjonalparkstyre som kan gje nærare opplysningar om klagerett og rett til å sjå saksdokumenta.

Med helsing

Astrid Bakke Haavik
nasjonalparkforvaltar

Dokumentet er elektronisk godkjent

Nasjonalpark	Folgefonna Nasjonalpark
Landskapsvernområde	Hattebergsdalen Ænesdalen Bondhusdalen Buer
Naturresevat	Langebudalen

Kopi til:

Statens Naturoppsyn	Postboks 5672 Sluppen	7485	TRONDHEIM
Kvinnherad kommune			
Fylkesmannen i Vestland	Njøsavegen 2	6863	LEIKANGER
NVE v/Idun Nessestrand			
Vefring			

Utval	Utvalssak	Møtedato
Folgefonna nasjonalparkstyre	37/20	24.09.2020

Framlegg - Folgefonna Nasjonalpark -Tursti Hattebergfossen - bygging av turvei - utsiktspunkt

Innstilling frå forvaltar

Folgefonna nasjonalparkstyre gjev avslag på søknaden om å bygge tursti slik søknaden ligg føre i dag med heimel i Forskrift om vern av Hattebergsdalen landskapsvernområde § 3 1.3 g). Styret stiller seg positive til å oppgradere stien her og oppmodar søkjar om å tilpasse prosjektet til verneverdiane og komme tilbake med revidert søknad.

Saksprotokoll i Folgefonna nasjonalparkstyre - 24.09.2020

Området rundt omsøkte tiltak er prega av mange inngrep. Dette tiltaket vil difor ikkje endra landskapet vesentleg. Det er eksisterande sti her i dag, og ei betre tilrettelegging vil legge til rette for muligheten til å kanalisera mengda besøkande ned langs Hattebergfossen. Etter styret sin vurdering så vert omsyna til god landskapstilpassing ivaretatt gjennom søknaden som ligg føre. Utforming av Fosseplassen må skje i samråd med Baroniet. I tillegg må strekninga mellom bru og ned til grense for landskapsvernområde framstå som ein gangveg i breidde og utsjånad etter ferdigstilling.

Styret si vurdering er at tiltaka, med desse vilkåra, ikkje vil forringe verneverdiane eller endra landskapet vesentleg. Ut frå eksisterande kunnskapsgrunnlag kan ein heller ikkje så at tiltaket vil ha ein negativ innverknad på naturmangfald, jf. NML § 8 til 12.

Vedtak

Folgefonna nasjonalparkstyre gjer løyve til opparbeiding av gangveg og tursti, jf. forskrift om vern av Hattebergsdalen landskapsvernområde § 3, punkt 1.3 g).

For løyve gjeld følgande vilkår:

- Søkna datert 06.07.2020 og prosjektskildding frå arkitekt Lars Berge datert 20.12.2019 skal leggst til grunn når det gjeld landskapstilpassing og utforming av gangveg og andre tiltak i tilknytning til prosjektet, med unntak av breidda på veg, jf punktet under.

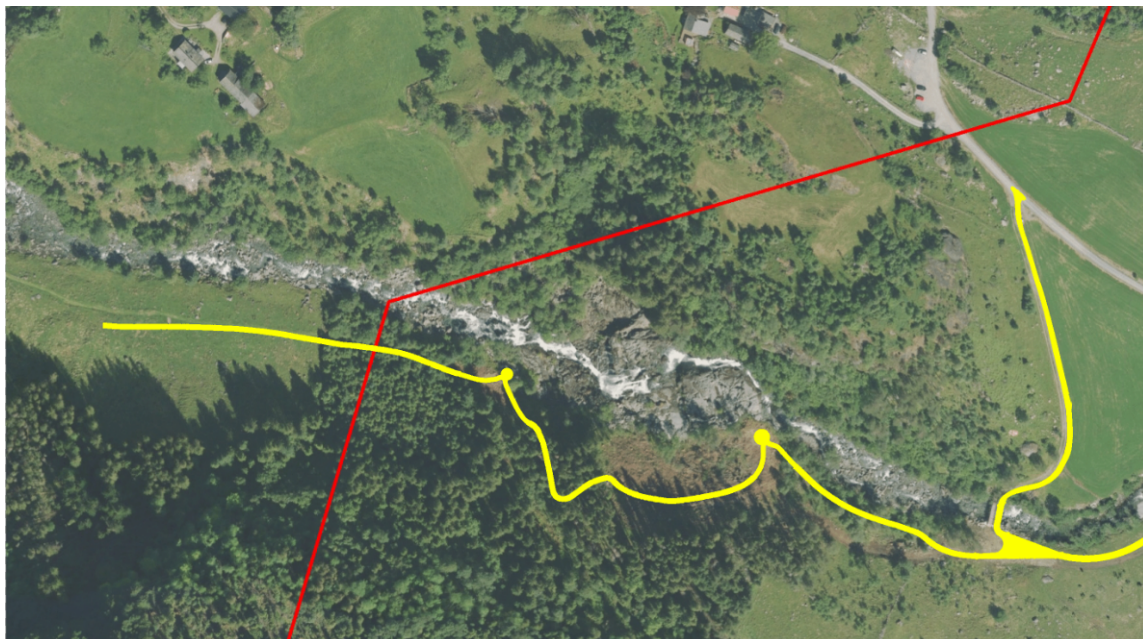
- Vegstrekke frå Kalvatrebruo og ned til grense for landskapsvernområde skal i breidde og utsjånad framstå som ein gangveg etter ferdigstillelse og gjengroing.
- Fosseplassen skal utformast i samråd mellom grunneigar og Baroniet Rosendal
- Løyve gjeld i inntil 10 år frå vedtaksdato. Nasjonalparkstyret kan gje forlenging av denne fristen.

Saksdokument

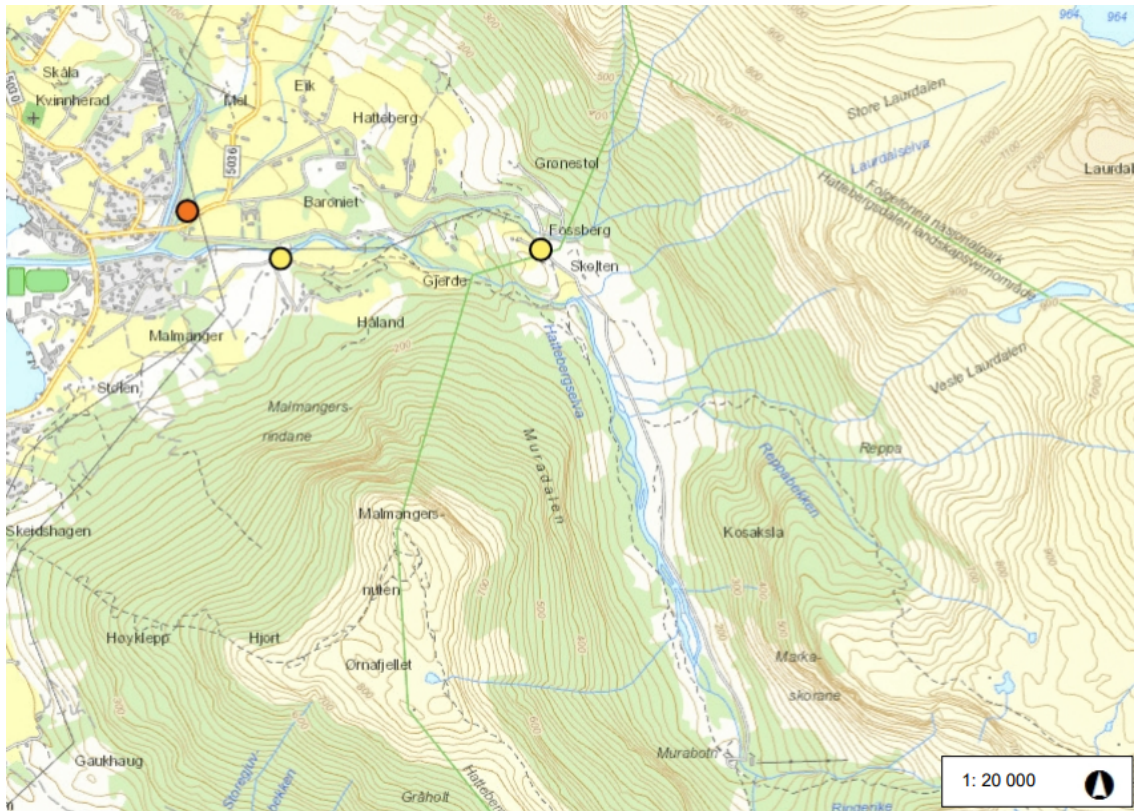
- Søknad frå prosjektgruppa «Tursti Hatteberg»
- Prosjektskildring frå arkitekt Lars Berge, datert 20.12.2019

Søknaden

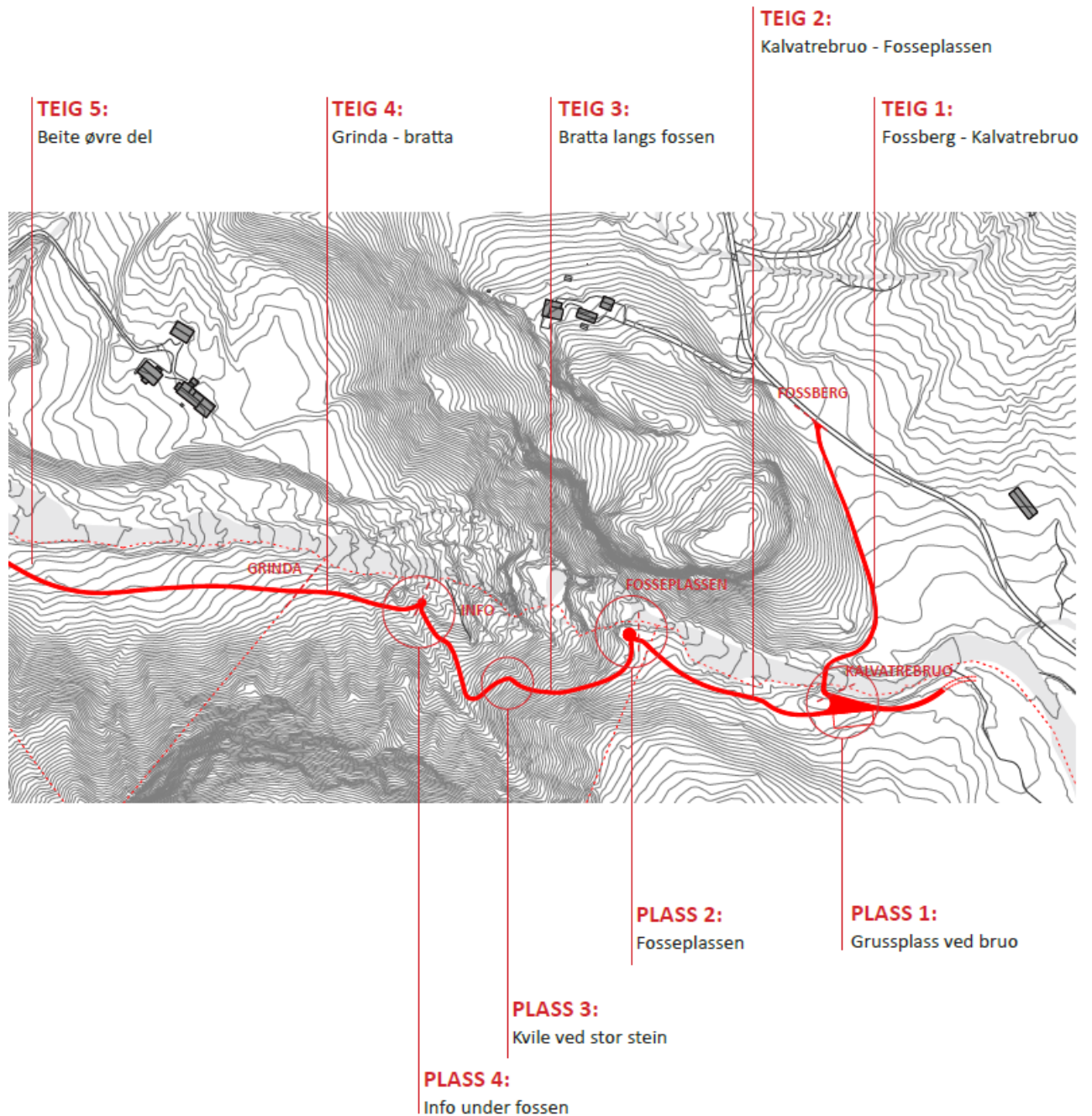
Det ligg føre ein fyldig søknad med prosjektskildring frå prosjektgruppa for tursti Hattebergfossen og forvaltar oppmodar om å sjå gjennom desse dokumenta. Hovudpunkta i søknaden blir henta ut under. Prosjektgruppa tursti Hattebergfossen har jobba i ei årrekke for å planlegge og finansiere ein oppgradering av turstien rundt Hattebergfossen. Baroniet i Rosendal er sett som ansvarleg søkjar og kjem difor frametter til å vere omtalt som søkjar. Kart som syner den planlagde stien er vist under. Stien er planlagt heilt ned til Omsbrua ved Baroniet, men forvaltar har valt å vise den delen av stien som kjem innanfor vernegrensa og som er det som kjem til å bli handsama i nasjonalparkstyret.

Den planlagte stitraseen er vist i gult og vernegrensa er vist i raudt. Skissa over stitraseen er basert på prosektskildringa til Lars Berge.

Oversiktskart som viser start/sluttpunkt for rundtur ved parkeringsplassen til Baroniet (oransje prikk). Startpunkt for den omsøkte oppgraderinga av stien ved Omsbrua og Fossberg er vist med gule prikkar. Stipla liner viser eksisterande stier.

Skissa over er henta frå prosjektskildringa til Lars Berge og inneheld ei oversikt over dei ulike teigene som er nemnde i søknad og prosjektskildring som gjeld tiltak innanfor Hattebergsdalen landskapsvernområde. Forvaltar vil referere til desse nemningane i sakshandsaminga.

I hovudtrekk søkjast det om å få opparbeide ein turveg frå Fossberg, over Kalvatrebrua og ned forbi Hattebergsfossen på sørleg side av elva. Det går eksisterande veg frå Fossberg til Kalvatrebrua og sti frå Kalvatrebrua ned forbi fossen og vidare ned gjennom beitemarka til

Baroniet ned til Omsbrua og Rosendal. Stien går også umerkt vidare sørover langs elva frå Kalvetrebrua inn til Murabotn. Søkjar vil ruste opp eksisterande veg og sti og delar av strekninga vil dei ruste opp slik at han vert framkommeleg med hjulgåande køyretøy (som rullestol, barnevogn e.l.). Stien er tenkt som ein del av ei rundløype, der start og stopp ligg på Baroniet sin parkeringsplass. Framkomme frå parkeringsplassen går på offentleg veg fram til Fossberg og på privat grusveg fram til Omsbru.

Arbeidet skal ta føre seg terrengarbeid og landskap i samband med gangvegen, grindar og gjerder, samt bålplassen, møblering og info. Ein god del av arbeidet bør gjerast "i felt". Dvs. på synfaring og i dialog med utførande og brukarar. Slik sett vil ein del av arbeidet bestå av å samordna interesser og finna gode løysningar på staden. I tillegg vil ein gjerne understreke dette med heilskap i arkitektonisk grep som viktig. Sjølve utforminga av pauseplassar og bålplassen lyt vere praktisk, varig, trygg og vakker, men me bør ta mål av oss til å forma ei oppleving som styrkjer og reindyrkar staden sin eigenart. Eit anlegg de kan verta stolte av og glade i, og som på alle vis heng godt saman omgjevnadane. Form fylgjer funksjon, men ei god løysning ser også bra ut. Mest mogeleg bruk av stadeigne materialar er alltid bra.

Prosjektgruppa er kjend med at Folgefonna nasjonalparkstyre har i sitt framlegg til besøksstrategi, vist til at det skal utarbeidast ein nærsti med informasjon om landskap og bruk av området rundt Hattebergfossen. Ein ser dette som eit godt tiltak som legg til rette for samarbeid og gode heilskapelege løysningar for begge partar.

Søkjar viser til verneforskrifta og seier dei har vurdert alternative trasear. I største delen av området vil ein nytte eksisterande stiløp og vegar. For strekninga Kalvatrebruo-Fosseplassen (teig 2 på kartet) er det planlagt ein ny trasé nære elva.

Søkjar planlegg å bruke mest mogleg stadeigne massar til bygging av stien og kommunen søkjer i eigen søknad om å ta ut massar frå elva til å opparbeide sti. Søkjar ønskjer også å flytte på større stein i nærområdet langs stien for oppbygging, plastring og "møblering".

Ålmenn tilgjenge

Grad av tilrettelegging har vore eit viktig tema for søkjar. Universell utforming har etter forskrifta strenge krav som vanskeleg går i hop med andre krav (omsynssone, verneforskrift osv.) Derfor har ein landa på eit kompromiss som gjer det mogeleg å bevega sett langs dei flate partia på eit fast grusdekke, sjølv med rullestol, barnevogn eller rullator. Likevel er det tenkt at kantar, overgangar og osv. skal respondere på omkringliggjande terreng, ved at ein let gras vandre inn i grusdekke, stadeigne steinar frå vere med å snevre inn vegen osv. Sjølve breidda på vegen/stien har også vore under diskusjon. For å kunne ha ei nokolunde rasjonell anleggsmessig gjennomføring, treng ein breidde som kan handtere ei lita gravemaskin og traktor med hengar. Eit slikt tverrsnitt vil bli kring 2,4 meter. Kantane skal leggjast att og det skal tilretteleggjast for re-vegetering inn i grusdekket. Føremon med ein såpass "brei" sti er at grupper kan møtast, og det er tilkomst for køyretø dersom ein i somme høve lyt føreta vedlikehald. Dette gjeld både for stien i seg sjølv, eller for kulturlandskapet i kring.

Det er ønskjeleg for grunneigarane å få styrt straumen av turgåarar med god skilting og merking for å unngå konflikthar med beitedyr. Søkjar ønskjer difor også å etablere naudsynte grunder og gjerder i samråd med grunneigarane. Stien kan også støtte aktiv drift i kulturlandskapet.

Oppgradering av stien rundt fossen vil vere til glede både for grunneigarar og turgåarar og har potensial til å bli ein internasjonal turattraksjon. Å oppleve den naturlege elva fossen under Malmangernuten er gilde opplevingar for turistar som ikkje er vane med slikt frå heimlandet. Store delar av stien vert også tilgjengeleg for rullestolbrukarar og er eit fint bidrag til folkehelsearbeidet.

Oppsummert

Slik prosjektgruppa ser det, vil det vere fleire føremoner enn ulemper med tiltaket. Ein trekkjer fram fylgjande hovudpunkt.

Tiltaket er tufta på ein tanke om vern og vil framstå som ei "varsam tilrettelegging".

Kanaliserings av trafikken hindrar erosjon og reduserer konflikt mellom friluftsliv og beite / jordbruk. Tilgjenge til denne delen av landskapet, vil med god informasjon auke forståinga av grunnlaget for nasjonalparken og landskapsvernområdet. Vidare vil det leggje til rette for auka eigarskap til- og forståing for naturvern i liten og stor skala. For lokale og tilreisande, uavhengig av fysiske føresetnader, vil ein rundtur opplevast som eit gode som gjev positive vinst for næringsliv og reiseliv såvel som for folkehelsa generelt.

Lovheimel

Det omsøkte prosjektet ligg delvis innanfor vernegrensa til Hattebergsdalen landskapsvernområde, difor må søknaden vurderast etter verneforskrifta som blei vedteken i 2005. Under følgjer dei reglane i forskrifta som er relevante for tiltaket.

§ 2. Formål

Formålet med Hattebergsdalen landskapsvernområde er å:

- *ta vare på eit eigenarta og vakkert naturområde med store opplevingskvalitetar knytt til heilskapen og variasjonen i naturen frå dalføret opp mot høgfjellet*
- *sikre viktige geologiske førekomstar og biologisk mangfald*
- *sikre verdfull vassdragsnatur*
- *verne om verdfulle kulturlandskap og kulturminne.*

Ålmenta skal ha høve til naturoppleving gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv utan særleg teknisk tilrettelegging.

§ 3. Vernereglar

1. Landskapet

1.1 Inngrep i landskapet

Området skal vernast mot inngrep som vesentleg kan endre eller verke inn på landskapet sin art eller karakter. Med dei unnatak som følgjer av forskrifta punkt 1.2 og 1.3 er det generelt forbod mot inngrep som vegbygging, (...) graving og påfylling av masse, boring og sprenging, (...) fjerning av større stein og blokker, drenering og anna form for tørrlegging, nydyrking, nyplanting, bakkeplanering, snauhogst, (...) bygging av bruer og klopper, Oppsetting av skilt, merking av stiar og turløyper og liknande. Kulturminne skal vernast mot skade og øydelegging. Opplistinga er ikkje uttømande

2 Reglane i punkt 1.1 er ikkje til hinder for:

- c) Vedlikehold av veg i samsvar med forvaltningsplanen etter § 7 og mindre uttak av grus i eksisterende grustak der dette er nødvendig for slikt vedlikehold.
  - d) Vedlikehold av merka stiar, skilt, bruer og løyper i samsvar med forvaltningsplanen etter § 7
- 1.3 Forvaltningsstyresmakta kan gi løyve til:
- g) Merking og opparbeiding av turstiar

Forvaltningsplanen for Folgefonna nasjonalpark og dei kringliggende landskapsvernområde vart vedteke i 2011 og inneheld avklaringar og retningsliner for forvaltninga av verneområda. Nokre relevante punkt frå forvaltningsplanen er vist til under:

Verneverdiane i landskapsområda er mykje dei same som i nasjonalparken (sjå forvaltningsplanen kap. 5.2), men delar av landskapsvernområda omfattar i større grad òg område som er kulturpåverka. Vern av plante- og dyrelivet er mykje det same i landskapsvernområda som i nasjonalparken. Skilnaden går fyrst og fremst i kva som er eller kan vere tillate av tekniske inngrep. I nasjonalparken er alle tekniske inngrep i utgangspunktet forbodne, medan det i landskapsvernområda er forbod mot inngrep som vesentleg kan endre eller verke inn på landskapet sin karakter.

Friluftsliv og reiseliv/turisme

Hattebergsdalen ligg nært tettstaden Rosendal, som i alle fall i sommarhalvåret har god tilstrøyming av turistar. Mange av dei tilreisande kjem for å sjå Baroniet, men mange er også ivrige friluftsfolk. Det er ikkje urimeleg å tru at tilstrøyminga av friluftssinteresserte turistar vil auke med åra, og Hattebergsdalen vil då kunne verte ein endå viktigare innfallspurt enn han alt er.

Mange av turane med utgangspunkt i Rosendal vil vere dagsturar, og ikkje alle har høve til å nytte dei merkte turløypene mot fjellet. Muradalen er lett tilgjengeleg, og denne delen av landskapsvernområdet kan gjerast meir attraktiv for turbruk enn tilfellet er i dag, sjølv med små grep, som betre skilting, parkeringsforhold og inngjerding av beitedyr, utan at dette bryt med verneføremålet.

Mål

Å leggje til rette for utvikling av området i reiselivssamanheng, med hovudvekt på friluftsbukarar og naturinteresserte som ikkje treng motorisert transport eller tyngre tilrettelegging.

Utfordringar

Utvikle potensialet for turbrukarar, t.d. ved å rydde alternativ turveg i Muradalen.

Å betre informasjonen om turpotensialet i området.

Å sjå til at turaktiviteten ikkje kjem i konflikt med etablerte aktivitetar i området, som t.d. husdyrhald.

Retningsliner

- *Aktivitetar skal ikkje kome i konflikt med verneføremålet.*
- *Å ta vare på naturen og kulturlandskapet er overordna tilrettelegging for friluftsliv.*
- *For å setje opp skilt og annan utandørs informasjon skal ein ha løyve frå forvaltningsstyresmakta, og det må vere avklåra med grunneigar.*
- *Skilt som ikkje har med merking av stigar og løyper eller anna som har med sikring av ferdslar å gjere, skal setjast opp utanfor vernegrensa.*

- *Vedlikehald av merkte stigar, skilt, bruer og løyper er tillate. Slikt vedlikehald skal følgje desse retningslinene:*
  - *Merking av eksisterande, merkte ruter treng ikkje løyve etter vernereglane.*
  - *Vegvisarar skal lagast i naturmateriale der det er mogleg. Vardar og anna merking skal skje på ein måte som er vanleg i området.*
  - *Merking av fotruter skal følgje DNT-standard, men det er ynskjeleg at ein nyttar minst mogleg måling og raude T-ar.*
  - *Ein må ikkje gjere skade på kulturminne når ein merkjer ruter. Raudmåling skal aldri brukast på kulturminne.*
  - *Bruer og klopper skal haldast ved like i samsvar med lokal/tradisjonell byggjeskikk. Nye bruer og klopper kan byggjast etter søknad til forvaltingsstyresmakta, jf. 1.3 f. Ein treng ikkje søkje om å byggje opp att godkjende bruer og klopper som er borte, til dømes på grunn av flaum.*
  - *Tiltak for friluftsliv som medfører fysiske inngrep, skal helst leggjast utanfor verneområdet. Eit unnatak er restaurering av bruer langs vegen til kraftstasjonen og over Hattebergselva.*

Oppfølgjande tiltak

Langs vestsida av Hattebergselva kan det opparbeidast ny turstig, etter at trasé er avklåra med forvaltingsstyresmakta. Ein føresetnad er at turstigen kan nyttast som ei rundløype saman med den eksisterande grusvegen, men det skal ikkje leggjast opp til turbruk med hest eller sykkel.

Besøksstrategien legg føringar for korleis ein handterer besøkande til verneområda og har blant anna desse måla for besøksforvaltninga:

- *Ta vare på verneverdiane i verneområda og natur- og kulturverdiane i randsona*
- *Gje dei besøkande ei god oppleving*
- *Oppleving av landskapet skal ikkje bli skjemt som følgje av auka bruk*
- *Besøkande skal få gode opplevingar i verneområda som er tilpassa deira ønskjer og forventingar*

I tillegg er det formulert nokre strategiske grep for å nå måla i besøksstrategien der blant anna:

«Tiltak for å legge til rette og informere skal haldast utanfor eller nært inn til grensene for verneområda og helst i nærleiken til eksisterande næringsverksemd som kan tilby varer og tenester til dei besøkande.»

Vurdering

Saka gjeld etablering av sti og rasteplassar innanfor Hattebergsdalen landskapsvernområde. Verneforskrifta § 3 1.3 g) opnar for å gje løyve til merking og opparbeiding av turstiar i landskapsvernområdet. Føresetnaden for å gje løyve er at tiltaket ikkje påverkar landskapet sin art og karakter i nemneverdig grad.

Kunnskapsgrunnlaget om området er godt og er basert på forvaltingsplanen for Folgefonna frå 2011 og bakgrunnsrapportane frå verneprosessen om botanikk, dyreliv og landskap, så vel som brukarundersøkinga frå 2018 og den enno ikkje vedtekne besøksstrategien. Styret må også vurdere alternative plasseringar, kva som er mest miljøvenlege tiltak og drift og i kva grad tiltaket kan få presedensverknad i andre verneområde.

Generelt

Vi kjenner ikkje til kor mange som nyttar stien rundt Hattebergfossen per i dag, men han er truleg godt besøkt. Dalbotnen i Hattebergdalen er eit lågterskel turområde i nær tilknytning til Rosendal sentrum og mykje nytta både av lokale og tilreisande. Stien langs Hattebergfossen har vore utan nokon form for tilrettelegging til no og går i til dels fuktig terreng. Traseen er prega av utvasking i bratte parti. Fram til fossen i nedre kant går det ein enkel driftsveg frå gammalt av.

Forvaltar meiner det er veldig positivt å kanalisere ferdsel i dette området. Det er mange omsyn å ta, med stort trykk frå gåande og moglege konfliktar med landbruksdrift og dyr på beite. Det er også veldig positivt at grunder og gjerder blir oppgraderte og tenkt løyst på ein meir heilskapleg måte. Det er tenkt ei felles utforming på alle grunder og gjerder og innhegningar på heile stistrekket, dette er veldig positivt og vil gjere området meir attraktivt og tilgjengeleg for turgåarar. For å sikre ein god kvalitet på opparbeiding av stien her bør alle grunder og gjerder utførast i høg kvalitet og med fokus på å halde lenge. Når det gjeld framkomme så er prinsippet i verneområde at tilrettelegging for å lette framkomme ikkje skal påverke verneføremål eller verneverdiar. Det må nemnast at Hattebergdalen allereie er eit landskapsvernområde som er uvanleg lett tilgjengeleg for alle typar menneske då det går ein bilveg langs heile dalbotnen. Det er få andre verneområde i landet med ei så høg grad av tilgjenge. Forvaltar meiner eit auka fokus på å legge til rette innfallsportane og informasjonspunkta for alle menneske vil betre opplevinga av verneområdet.

Søkjjar vil nytte mest mogleg stadeige massar, men vil også at veg og utsiktspunkt skal grusast. Tilført grus vil gje eit tydeleg brot mot landskapet elles og er ikkje ønskjeleg der det ikkje er eksisterande veg. Betong vil vere eit vesentleg framandelement her kor det er så lite andre menneskeskapte material. Søkjjar planlegg å bruke mest mogleg stadeigne massar til bygging av stien og kommunen søkjjar i eigen søknad om å ta ut massar frå elva til å opparbeide sti. Hattebergselva er eit varig verna vassdrag og alle inngrep som påverkar elva eller nedbørsfeltet i vesentleg grad må på ein høringsrunde eller handsamast av Noregs vassdrags- og energidirektorat alt etter kor store inngrepa er. Sjølve søknaden om uttak av massar er difor sett på vent inntil vidare sidan søkjjar treng ein detaljert oversikt over behov for uttak og i kva tidsrom uttaket skal skje.

Hattebergdalen er eit spesielt verneområde når det kjem til eksisterande inngrep og tilrettelegging. Inne i verneområdet går det ein open bilveg og det er eit kraftverk inst i Muradalen, med tilhøyrande tekniske installasjonar som dammar og vassinntak i vassdraget ovanfor og ei røyrgate for drikkevatt som er nedgrave langs heile vegstrekket ut dalen. Dette fører med seg ein del eksisterande infrastruktur. Sjølve kraftverket vart oppgradert og i samband med den prosessen vart det gjort masse tiltak for å gjere bygget meir estetisk tilpassa landskapet. I tillegg har straumen frå kraftverket no blitt lagt i kabel i vegen i staden for master langs dalen. Hattebergdalen er difor eit landskapsvernområde med eit stort preg av tekniske inngrep. Alle desse inngrepa har til no vore lokalisert på nordsida av elva. Dalen har på sørsida av elva vore svært lite prega av større tekniske inngrep sidan vernetidspunktet. Slik vil det også vere ønskjeleg å halde det. Dette er ekstra viktig sidan dalbotnen er så prega av tekniske installasjonar og uopprettelege inngrep på nordsida av elva.

Bruk av sykkel er berre tillate langs vegen inn til Kraftverket i Hattebergdalen landskapsvernområdet i følgje vernereglar og forvaltingsplan. Den graden av tilrettelegging

som her er planlagt vil gjere området veldig ope for syklistar og vernereglane kan bli vanskelegare å handheve her.

Retningslinene frå forvaltingsplanen legg opp til at all skilting med informasjon skal gjerast utanfor verneområdet, mens skilting som går på merking av stiar og sikring av ferdsel kan gjerast der det er naudsynt innanfor vernegrensa. Skilta må då vere tilpassa retningslinene i forvaltingsplanen.

Under er dei ulike teigane og plassane vurderte kva for seg. Dette fordi dei ulike strekka krev ulik grad av tilrettelegging og har ulik effekt på verneverdiane.

Teig 1 Fossberg-Kalvatrebrua

Denne delen av traséen er tenkt verande slik han er i dag, med enkle oppgraderingar av vegdekke. Forvaltar meiner dette vil vere eit enkelt inngrep med lite innverknad på verneverdiane. Traktorvegen er allereie opparbeidd og i bruk i landbruksdrift og ein oppgrusing vil ikkje føre til ytterlegare inngrep i landskapet. Ein bør velje eit grusdekke her som harmonerer mest mogleg med landskapet kringom og eksisterande vegar. Brua vart opprusta etter ein flaum i 2017/2018 og det vert sett på som positivt at søkjar vil oppgradere rekkverk og brudekke.

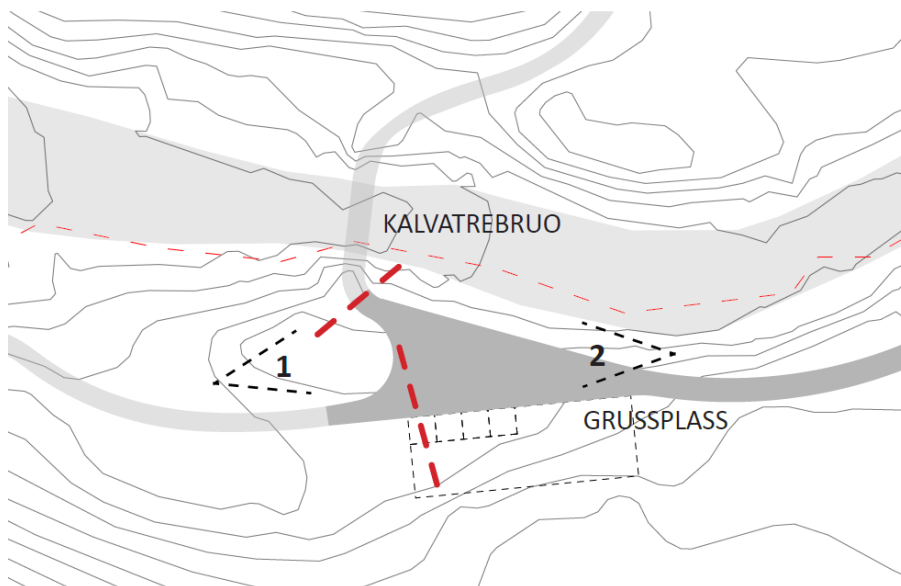
Plass 1 Grussplass ved Bruo

Her er det teikna inn ein plass på 200 kvm som skal ha mange funksjonar. Her er det tenkt å ha ein benk med informasjonsskilt, samlegjerde for sau og ein plass der ein kan køyre med landbruksmaskinar. Arealet her sør for brua vart utvida noko ved arbeidet med å vøle på brua og er no gjerda inn med eit mellombels gjerde. Elles er området lite opparbeidd og det er berre flytta unna stein for å gjere det framkommeleg med traktor. Det vil vere positivt å gjere enkle tiltak som å heve terrenget noko mot brua for å lette framkome og andre forsiktige terrengendringar. Nye grinder og gjerder er også veldig positivt her for å minske konfliktane mellom husdyr og turgåarar. Forvaltar er ikkje einig i at plassen treng grusast for å lette landbruksdrifta her og meiner at ein naturleg revegetering av det naturlege dekket på plassen vil vere tilstrekkeleg for å få fram landbruksmaskinar. Når ein gjerder inne plassen her mot husdyr vil ein unngå ein del gjødsel og det tek lang tid før plassen vert dekket av jord. Grøfting rundt plassen kan også vere naudsynt med søkjar må her vere merksam på at eit slikt tiltak vil krevje høyringsinnspel frå NVE då Hattebergsvassdraget er varig verna.

Prosjektgruppa har teikna inn ein benk ved elva her. Forvaltar har ingen motføresegner mot ein slik benk. Benken bør vere tilpassa terrenget og i naturmateriale (stein eller naturfarga treverk).

Plassen ved Kalvatrebrua slik han ser ut i dag. Bilete er teke frå sida av brua og innover dalen (sjå skissa under).

Skisse over Kalvatreplassen slik han er tenkt. Ein stor grusa plass med eit samlegjerde på sida (stipla linje).

Teig 2 Kalvatrebrua-Fosseplassen

Dette strekket er i dag lite prega av tekniske inngrep og vil difor vere det mest avgjerande strekket når det gjeld å ta vare på verneverdiane, landskapets art og karakter. Det vil vere vanskeleg å opne for å bygge ein veg i denne breidda med utgangspunkt i føremålet med å

ha tilgjenge for enkelt friluftsliv. Vernereglane er tydelege på at tilgjenge for ålmenta skal vere tufta på liten grad av teknisk tilrettelegging. Forvaltar meiner 2,4 meters breidd er for breitt. Her må ein ta omsyn til terrenget i stor grad. Det er ikke ein naturleg flate utan store steinar i ei slik breidde heilt fram til Fosseplassen, og dette vil endre inntrykket av landskapet her i stor grad.

Dei aller fleste vil kunne komme seg fram her med dagens nivå av tilrettelegging og vi vil komme langt med ein enkel sti i normal breidde og god drenering av våte område. Ein slik enklare variant av ein sti vil heller ikkje krevje store mengder med tilført materiale eller andre irreversible inngrep. Etter § 12 i naturmangfaldlova skal ein alltid vurdere kva driftsmetodar, teknikk og lokalisering av eit inngrep som vil ha minst påverknad på naturmangfaldet. På denne strekka er det planlagt å lage ein 2,4 meter brei veg, drenert og grøfta, med eit fast grusdekke. Dette vil medføre store inngrep lokalt ved at massar må gravast opp, flyttast og bli tilført. Ein slik grad av tilrettelegging er ikkje i tråd med verneføremålet og bør revurderast.

Plass 2 Fosseplassen

På fosseplassen er det tenkt ein stor benk i betong med over 7 meter i diameter, grusa plass og ein bålplass i betong. Fossen vert nemnt som den største attraksjonen langs stien og utsikten herifrå er slåande. Difor er det viktig at all infrastruktur her ikkje kjem i konkurranse med inntrykket av sjølve fossen og landskapet rundt. Fossen er også eit veldig synleg landskapselement frå store delar av Rosendal. Det er difor også viktig at eit kvilepunkt her ikkje konkurrerer med fossen. Nasjonalparkstyret har bidratt med midlar for å sikre at fossen skal vere godt synleg ved å hogge vekk granskogen som sperra for delar av utsikten.

Å grave opp røter og lausmassar for å etablere ein veldrenert plass vil og skape masse uopprettelege inngrep her. Forvaltar forstår ønskje om å etablere ein tørr utsiktsplass/rasteplass, men det er viktig å ikkje gjere store uopprettelege endringar i landskapet rundt fossen då fossen er eit så viktig element i landskapsvernområdet.

Tilrettelegginga bør leggest på eit anna nivå for å vere tilpassa landskapet og mest mogleg naturleg. Ein slik utforma rasteplass kunne vore naturleg i tilkomsten til eit verneområde, til dømes i tilknytning til ein parkeringsplass der det er større grad av menneskelege tilførte materialar og eksisterande infrastruktur. Forvaltar er skeptisk til å gjere rasteplassen til ein attraksjon i seg sjølv, då dette må vere ein type tilrettelegging som bør ligge utanfor verneområda. Her er det landskapet og dei naturlege elementa som skal stå i førarsetet og skape dei gode opplevingane. Forvaltar meiner ein utsiktsplass her må løysast på andre måtar som krev mindre endring av landskapet og mindre uopprettelege inngrep.

Illustrasjonen syner Fosseplassen slik han er tenkt frå søkjar sin side. Forvaltar meiner ein slik grad av tilrettelegging er noko som høyrer heime utanfor verneområda.

Teig 3 Bratta langs fossen

Stien her i dag bér preg av å ligge i bratt terreng og av granskogen som vaks her. Det er bar jord og mykje av stien er djupskoren og tung å gå i på grunn av regnvatn som har erodert i stiløpet. Her er det planlagt å bygge ein sti på om lag 2 meters breidd på omtrent same plassering som dagens sti. Stien er tenkt grusa og plassert med minst mogleg stigning, alle skjæringar skal plastrast med stadeigen stein, med grøfter og eventuelt kloppar over vassig. Hogstavfall skal ryddast og alle kantar skal revegeterast for å hindre erosjon. Forvaltar meiner søkjar her legg seg på eit inngrep som er i overkant stort. Det er eit godt tiltak å legge til rette ein sti som vil tôle tidas tann i det bratte terrenget med mykje nedbør. Men ein veg på to meter breidde her vil krevje djupe skjeringar og store inngrep. Mykje av problema vil kunne løysast med å velje ein smalare stitrasé, då kan ein også nedskalere dei negative effektane inngrepet vil ha på omgjevnadene. Forvaltar ser det også som lite ønskeleg å gruslegge stien her og meiner ein vil oppnå ein meir varig sti ved å bruke naturlege masser eller eventuelt steinlegging.

Plass 4 Info under fossen

Dette er plassen med best utsikt mot fossen og overgang mellom flata fram til fossen og bratta opp langs fossen. Her vil besøkande oppleve ein god kontakt mot fossen og kjenne fossedreven på dagar med høg vassføring. Søkjar ønskjer å etablere ein drenert plass med ein sirkulær betongbenk 5 meter i diameter i same utforming som på Fosseplassen. Plassen skal reinskast for røter og lausmassar. Om ein kjem frå Omsbru er dette første møtet med landskapsvernområdet og det er viktig at naturverdiane får spele hovudrolla her. Eit tiltak med enkel tilrettelegging i form av ein benk vil likevel ikkje vere eit like synleg landskapselement her som på Fosseplassen. Forvaltar meiner ein bør tilstrebe minst mogleg terrengendrande inngrep og mest mogleg bruk av material som ein allereie finn i nærområdet, naturstein og tre. Når det gjeld informasjon kan ein vurdere å opne opp for noko enkel informasjon om fossen og omgjevnadene her.

Utsynet frå nedsida av fossen er vakkert og historisk. Dette er inngongen til landskapsvernområdet og vassdragslandskapet i dalføra innanfor.

Teig 5 Grinda-Bratta

Her går det i dag ein sti og delvis gamal vegtrase, forvaltar kjenner ikkje breidda på dagens sti. Det er mykje vatn i overflata frå vassig og relativt tett skog med blanding av lauvtre og ung gran. Søkjar vil her lage veg med standard for universell utforming og i 2,4 meters breidd og 80 meter lang, der dei første 60 meter er innafor vernegrensa. Vegen skal vere gruslagt og med grøft langs eine sida med stikkrenner. To stader er det naudsynt med klopp eller å føre bekk i røyr under vegen. Forvaltar meiner stien her bør løysast mest mogleg ved eksisterande trasé. Det kan vere mogleg å vurdere ein sti tilpassa rullestol fram til utkikkspunktet under fossen (plass 4) om ein klarer å avpasse inngrepa slik at dei ikkje påverkar verneverdiane og landskapet her negativt. Vesentlege punkt her vil vere breidda på vegen og materialbruken.

Utanfor verneområdet

Stien fortsett frå vernegrensa og vestover mot Omsbrua. Heile dette strekket av stien ser forvaltar på som ei godt tilrettelagt innfartsåre til Hattebergsdalen og Folgefonna. Her vil det vere lett tilgjenge inn i verneområdet frå ein stor tilrettelagt parkeringsplass (Baroniparkeringa). All tilrettelegging her er i tråd med føringane frå Forvaltingsplan og

Besøksstrategi om å halde dei store inngrepa utanfor verneområdet. Det vil også vere gode moglegheiter til å etablere informasjonspunkt langs stien her som kan informere om landskapet og verneverdiane. Sjølv sagt må all tilrettelegging her vere i tråd med dei føringane som gjeld for det verna kulturlandskapet ved Baroniet.

Konklusjon

Forvaltar ser det som positivt at det vert teke initiativ til å kanalisere ferdsla rundt Hattebergfossen og nytte området som eit lågterskel turtilbod med store opplevingskvalitetar, både knytt til kulturlandskapet rundt Baroniet og landskapsvernområdet. Ein enkel tilrettelegging som i større grad viser omsyn til verneverdiane og med mindre uopprettelege inngrep vil gjere området attraktivt som ein inngangsport til Hattebergdalen landskapsvernområde. Slik vil naturkvalitetane framleis vere i hovudsetet.